

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-70>

УДК 658:656.7

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

INTERNAL CONTROL OF ENVIRONMENTAL COSTS IN ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Костирко Лідія Андріївна

доктор економічних наук, професор,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2713-2364>

Чернодубова Елеонора Валеріанівна

кандидат економічних наук, доцент,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7695-3215>

Kostyrko Lidiia, Chernodubova Elieonora
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Стаття присвячена розкриттю передумов, сутності та пріоритетних напрямків формування системи внутрішнього контролю екологічних витрат як інструменту забезпечення фінансової безпеки підприємств. Проаналізовано передумови раціональної організації внутрішнього контролю екологічних витрат на промислових підприємствах та завдання, які він покликаний вирішити для досягнення цілей їх фінансової безпеки. Розкрито роль внутрішнього контролю екологічних витрат в забезпеченні користувачів контрольною оцінкою інформацією, необхідною для ухвалення оптимальних управлінських рішень, що дасть змогу певною мірою врахувати ризики та реалізувати шанси екологічно свідомого підприємства з позицій забезпечення збереження природних ресурсів для суспільства та як сировини для підприємства. Особлива увага приділена розкриттю функцій і завдань внутрішнього контролю в управлінні екологічними витратами підприємств у сучасних умовах невизначеності. Систематизовано класифікацію екологічних витрат та доведено необхідність виділення екологічних витрат у самостійний об'єкт контролю. Запропонована послідовність контрольних дій сприятиме раціональній організації внутрішнього контролю екологічних витрат в забезпеченні фінансової безпеки та екологічної відповідальності підприємств.

Ключові слова: внутрішній контроль, екологічні витрати, промислові підприємства, управління, фінансова безпека, екологічна відповідальність.

The article is devoted to disclosure of prerequisites, essence and priority directions of formation of the system of internal control of environmental costs as a tool for ensuring financial security of enterprises. The article analyses prerequisites of rational organisation of internal control of environmental costs at industrial enterprises and tasks that it is intended to solve in order to achieve the goals of their financial security. The role of internal control of environmental costs in providing users with control and evaluation information necessary for making optimal management decisions is disclosed, which will allow to some extent to take into account the risks and realise the chances of an environmentally conscious enterprise in terms of ensuring the preservation of natural resources for society and as raw materials for the enterprise. Particular attention is paid to the disclosure of the functions and tasks of internal control in the management of environmental costs of enterprises in the current conditions of uncertainty. The article systemises the classification of environmental costs and proves the necessity of allocating environmental costs as an independent object of control. A rationally formed environmental cost control environment makes it possible to identify objects, control methods, procedures for identifying and assessing the impact of negative external and internal factors on management decision-making to improve environmental responsibility and financial security of enterprises. An integrated approach to the organisation of internal control as a tool for information support of environmental cost management is based on the integration of its subsystems and implementation of functions. This approach makes it possible to provide alternative approaches to management decision-making in the field of

natural resources management and environmental protection and financial security of the enterprise. The proposed sequence of control actions will contribute to the rational organisation of internal control of environmental costs in ensuring financial security and environmental responsibility of enterprises.

Keywords: internal control, environmental costs, industrial enterprises, management, financial security, environmental responsibility.

Постановка проблеми. Широкомасштабна війна в Україні надзвичайно загострила існуючі та створила абсолютно нові екологічні ризики діяльності підприємств через пошкодження небезпечних виробництв, забруднення повітря, води та ґрунту і недостатнє забезпечення контрольних структур екологічної безпеки. Часткова або повна втрата постачання енергії на промислових підприємствах може мати негативні екологічні наслідки, які завдають шкоди навколишньому середовищу, зупиняючи очисні споруди або насосні системи, або може призвести до використання більш забрудненого палива або побутових генераторів, тощо. Наслідки вищезазначених проявів еколого-економічної нестабільності суттєво відбиваються на показниках фінансового стану підприємств, що, в свою чергу, призводить до зниження рівня їх фінансової безпеки. За визначенням Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, важливими екологічними аспектами господарської діяльності підприємства є збереження та захист довкілля, а саме заходи із: забезпечення раціонального використання природних ресурсів; пом'якшення негативних впливів на зміну клімату й адаптацію до змін клімату; захист об'єктів біорізноманіття; відновлення навколишнього середовища [1]. Урядом країни було підготовлено Національну стратегію охорони навколишнього середовища 2030, яка визначає основні екологічні проблеми та стратегічні цілі. В Стратегії зазначено, що уряд повинен сприяти: обізнаності українського населення щодо охорони навколишнього середовища; поліпшенню екологічної ситуації, досягненню безпечного рівня екологічних умов для здоров'я населення; інтеграції екологічної політики та вдосконалення інтегрованої системи управління навколишнім середовищем; припиненню втрат біологічного та ландшафтного біорізноманіття та створенню екологічної мережі; забезпеченню екологічно збалансованого природокористування; вдосконаленню регіональної екологічної політики [2]. Екологічна звітність на сьогодні повинна стати важливим елементом сталого економічного розвитку підприємств, оскільки вона є не тільки механізмом демонстрації для гро-

мадськості своєї готовності до дій з охорони навколишнього природного середовища, а й результатом самих дій [3].

Втім питанням розкриття інформації у звітності про навколишнє середовище, показники екологічної діяльності та внесок в сталій розвиток приділено недостатньо уваги, хоча екологічний облік є важливим з точки зору користувачів фінансових звітів, особливо щодо підприємств, які несуть великі екологічні витрати. Відсутність необхідної інформації про стан витрат на охорону та/або забруднення навколишнього середовища в обов'язковій звітності підприємств, а також чітко визначених законодавчих вимог щодо показників і повноти розкриття інформації про результативність екологічної діяльності, призводить до зниження конкурентоспроможності та рівня екологічної відповідальності суб'єктів господарювання і ступеня довіри суспільства до екологічного підприємництва в Україні. Розкриття такої інформації може допомогти підприємствам впливати та покращувати уявлення суспільства про свою діяльність. Тому забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств в умовах війни, швидкої змінності економічного та екологічного середовища, його неоднорідності та невизначеності обумовлює необхідність перегляду підходів до організації екологічного обліку та контролю екологічних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики організації бухгалтерського обліку та контролю діяльності підприємств, в тому числі екологічної складової присвячені наукові праці таких вчених як В. М. Жук, І. В. Замула, Н. А. Букало, О. Ф. Савченко, А. А. Гриценко, О. В. Вороновська. На важливості організації фінансового контролю в забезпеченні фінансової безпеки промислових підприємств наголошували у своїх наукових працях вітчизняні вчені, зокрема М. Д. Корінько, С. О. Левицька, Г. О. Даценко, Є. В. Калюга, Ю. В. Лаврова, О. Г. Сокіл. Разом з тим, реалії посилення невизначеності економічного середовища обумовлюють необхідність розробки науково-методичних рекомендацій щодо формування системи внутрішнього контролю екологіч-

ної діяльності промислових підприємств, в тому числі контролю екологічних витрат з позицій забезпечення фінансової безпеки та екологічної відповідальності промислових підприємств.

Постановка завдання. Мета статті є обґрунтування передумов, пріоритетних напрямків та послідовності формування системи внутрішнього контролю екологічних витрат в забезпеченні фінансової безпеки екологічної відповідальності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах екологічної нестабільності визначається як цілеспрямована діяльність, що полягає у безперервному процесі прийняття та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу фактору екологічної нестабільності для встановлення та підтримки максимально можливого рівня фінансової безпеки підприємства. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва являє собою динамічний фінансовий стан підприємства, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних фінансових інтересів від ідентифікованих ендегенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів. Водночас рівень фінансової безпеки підприємств перебуває під постійним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, серед яких, передусім, необхідно виділити економічні, екологічні та соціальні [4]. Серед чисельних післявоєнних проблем соціально-економічного розвитку держави особливу актуальність посідає проблема збереження сприятливого навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу в цілях задоволення потреб майбутніх поколінь людей. Наявність в Україні розвиненої промисловості, надвисока її концентрація в окремих регіонах, існування великих промислових комплексів, на яких зосереджено потенційно небезпечні об'єкти різної категорії та потужності, обумовлює значну вірогідність виникнення надзвичайних техногенних ситуацій, які несуть загрозу для людини, економіки і природного середовища [5].

Тому досить важлива розробка і впровадження діючої екологічної політики держави в цілому та окремих її регіонів з урахуванням світового досвіду та залученням як іноземних, так і внутрішніх інвестицій. Передумовами цього є низка чинників: споживча модель розвитку; відсутність достатньої кількості мало-

відходних технологій; висока енерго- та матеріалоємність промисловості; нестабільна ситуація у постачанні та формуванні цін на енергоресурси; неефективне природоохоронне законодавство і факти його порушення.

Для здійснення діючої екологічної політики на кожному з рівнів необхідною умовою є розробка економічного механізму раціонального природокористування і природоохоронної діяльності, котрий містить цілу низку інструментів впливу на матеріальні інтереси підприємств. Економічні інструменти мають низку переваг порівняно із використанням нормативної регламентації, таких як їх економічність, можливість використання гнучких рішень, стимулювання інноваційної діяльності для збереження природних ресурсів та запобігання забрудненню, прозорість у відношенні розмірів витрат на боротьбу із забрудненням, адаптивність та багатоцільова спрямованість. Забезпечення екологічної безпеки на рівні світових і державних вимог здійснює екологічний аудит, сфера дії якого знаходиться в межах підприємства.

Внутрішній контроль екологічної відповідальності підприємств визначається як успішна складова вирішення завдань в аспекті дотримання основних вимог до законного ведення господарської діяльності, дотримання правопорядку, та збалансованості контрольних дій, що забезпечують досягнення поставлених цілей їх діяльності в екологічно сприятливому напрямку шляхом впливу на витрати й вигоди. Раціональна організація обліку і контролю екологічних витрат надає промисловим підприємствам можливість об'єктивно враховувати екологічні аспекти діяльності, що дозволить своєчасно розпізнавати ризики виникнення надмірного антропогенного впливу на навколишнє середовище, своєчасно вживати запобіжних заходів, визначаючи екологічність напрямку розвитку підприємства [6].

Екологічна діяльність на підприємстві пов'язана, насамперед, з відповідними витратами, доходами та зобов'язаннями які прямо чи опосередковано впливають на економічні показники діяльності підприємства. Інформація про екологічну діяльність підприємств розкривається у декількох видах звітності: статистична, податкова, фінансова, нефінансова. Втім бухгалтерський облік екологічних витрат ведеться безсистемно, вони не виокремлюються із загальної сукупності витрат. За наявної організації бухгалтерського обліку це не дає змоги отримати достовірні дані про

розміри, напрями та види природоохоронних витрат підприємств [7].

Виділення екологічних витрат у самостійний об'єкт контролю обумовлено наступним: 1) відмінності екологічних витрат від інших витрат підприємства, що потребує особливих методів управління і відповідних підходів до їх обліку і контролю; 2) необхідність оперативного управління екологічними витратами підприємства, з метою їх оптимізації та попередження небажаних порушень природоохоронних норм і правил та захисту підприємства від небажаних наслідків, що передбачає формування відповідного інформаційного забезпечення; 3) необхідність оцінки екологічних витрат з метою складання звітності, яка в сучасних умовах є додатковим інструментом екологічної комунікації, оскільки надає корисну інформацію для прийняття рішень зацікавлених сторін та виконання екологічної відповідальності; 4) можливість підприємств самостійно встановлювати значну частину соціальних витрат в залежності від визначеної соціальної політики та потреб трудового колективу, що призводить до необхідності чіткого та ефективного контролю за їх здійсненням, а це в свою чергу вимагає розроблення чіткої системи обліку.

Основною передумовою раціональної організації внутрішнього контролю екологічних витрат є їх науково обґрунтована класифікація. Під екологічними витратами слід розуміти всі витрати пов'язані із здійсненням екологічної діяльності. Категорія екологічних витрат стосується багатьох аспектів, які пов'язані, з одного боку, з видами діяльності, а з іншого, характером впливу на навколишнє природне середовище. За видами діяльності екологічні витрати розмежовуються на: операційні та інвестиційні; витрати із забезпечення виробничого процесу природними ресурсами; витрати з відновлення природних ресурсів; витрати з організації екологічної діяльності;

До природоохоронних витрат відносяться: витрати з попередження забруднення; витрати з компенсації негативних наслідків забруднення; витрати на переробку та/або утилізацію відходів виробництва; витрати на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування, у тому числі за окремими напрямками; інші витрати на охорону навколишнього природного середовища [8].

Інвестиційні екологічні витрати пов'язані зі створенням, придбанням, реконструкцією, модернізацією, технічним переобладнанням,

капітальним ремонтом споруд природоохоронного призначення.

Слід зазначити, що природоохоронні витрати не можуть бути оцінені з позиції загальних підходів до оцінювання витрат, оскільки їх не можна економити, тому контроль природоохоронних витрат повинен бути орієнтований на формування необхідної інформації про їх фактичний розмір і потреби в таких витратах для оцінки достатності вкладених засобів на охорону природного середовища. Проте, на думку керівників підприємств, існує низка перешкод, що заважають надавати звітність по природоохоронних заходах: відсутній стимул урахувувати зобов'язання через необхідність вираховувати витрати з доходу, що оподатковується після їх здійснення; надмірна складність виділення витрат на природоохоронну діяльність із суми загальних витрат; відсутність конкретних рекомендацій відносно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах; відсутність методики прийняття рішень стосовно зниження та попередження екологічних ризиків [9].

Втім аналіз підсистем планування, обліку екологічних витрат на вітчизняних підприємствах як базових елементів внутрішнього контролю свідчить про ряд недоліків, основними з яких є такі: при складанні калькуляції собівартості окремих виробів екологічні витрати не виділені в окрему статтю, а наведені у загальновиробничих витратах і розподіляються разом із ними пропорційно сумі основних витрат на переробку. Такий метод розподілення екологічних витрат значною мірою змінює собівартість окремих виробів, а в подальшому і ціну продукції. Крім того, слід враховувати, що екологічні витрати майбутніх періодів, як і будь-які потенційні витрати, є наслідком подій попередніх періодів та очікуваних подій, наслідки яких мають забезпечити зниження фінансових показників діяльності підприємства. Ці витрати визначаються з огляду на вимоги природоохоронного законодавства з урахуванням ступеня готовності підприємства задовольнити ці вимоги або сплатити штрафні санкції, а також поточних та планових витрат на здійснення природоохоронних заходів компенсаційного і превентивного характеру [10].

Забезпечення екологічної безпеки виробництва обумовлює необхідність вдосконалення організації внутрішнього контролю витрат з метою оптимізації обсягів та відповідно раціонального використання а також

своєчасного та повного обліку екологічних витрат. Сукупність застосовуваних на підприємствах засобів контролю не є однорідною, вони групуються за змістом, часом здійснення, а також по циклах господарської діяльності. Причому, поняття циклу діяльності підприємства, для етапу оцінки надійності засобів системи внутрішнього контролю, є основоположним.

На сьогодні в Україні сформовано систему економічних інструментів природокористування та природоохоронної діяльності, яка включає механізм збору за спеціальне використання природних ресурсів, механізм збору за забруднення навколишнього природного середовища, механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього середовища та систему державного фінансування природоохоронних заходів. Разом з тим, відсутній реально діючий внутрішній контроль екологічних витрат, здатний ефективно вирішувати проблеми та завдання збереження навколишнього середовища в інтересах еколого орієнтованого соціально-економічного розвитку. В даному дослідженні внутрішній

контроль екологічних витрат розглядається як інформаційно-аналітичний інструмент управління, що сприяє досягненню його цілей забезпечення розвитку підприємства з дотриманням норм екологічної відповідальності та фінансової безпеки. При цьому організація внутрішнього контролю екологічних витрат базується на інтеграції підсистем планування, обліку, аналізу, моніторингу, аудиту, що забезпечує прийняття оптимальних управлінських рішень в сфері екологічної діяльності. Грунтуючись на аналізі існуючих підходів до внутрішнього контролю екологічних витрат, на рис. 1 наведено теоретичне узагальнення щодо визначення ролі і місця внутрішнього контролю екологічних витрат в управлінні підприємства.

Внутрішній контроль слід розглядати як функціональну складову та інформаційну підтримку управління екологічними витратами на основі інтеграції його функцій (табл. 1).

Для забезпечення ефективності внутрішнього контролю він повинен бути певним чином організований. Організація контролю екологічних витрат залежать від сфери діяльності підприємства, виду економічної

Таблиця 1

Основні функції внутрішнього контролю екологічних витрат

№ п/п	Назва функції внутрішнього контролю екологічних витрат	Цільова спрямованість	Зміст дій
1	Оперативна	Своєчасна, достовірна інформація при ухваленні термінових рішень	Реакція на негативні зовнішні і внутрішні чинники в системі управління екологічними витратами. Контроль та аналіз витрат на охорону навколишнього середовища порівняно з отриманою вигодою
2	Захисна	Безпека	Забезпечує збереження ресурсів
3	Упорядковуюча	Послідовність дій при виконанні управлінських рішень	Забезпечує відсутність збоїв при виконанні управлінських рішень, видалення «вузьких місць»
4	Попередня (превентивна)	Небажані відхилення	Попереджає небажані порушення природоохоронних норм і правил та захищає організацію від небажаних наслідків.
5	Інформаційна	Постійна обізнаність	Забезпечення зацікавлених сторін (споживачі, ділові партнери, інвестори, місцеві жителі та адміністрація) інформацією щодо оцінки результатів природоохоронної діяльності підприємства
6.	Діагностична	Реальна оцінка	Встановлює джерело і причини виникнення негативних результатів, усуває небажані тенденції у функціонуванні організації

Джерело: розробка авторів

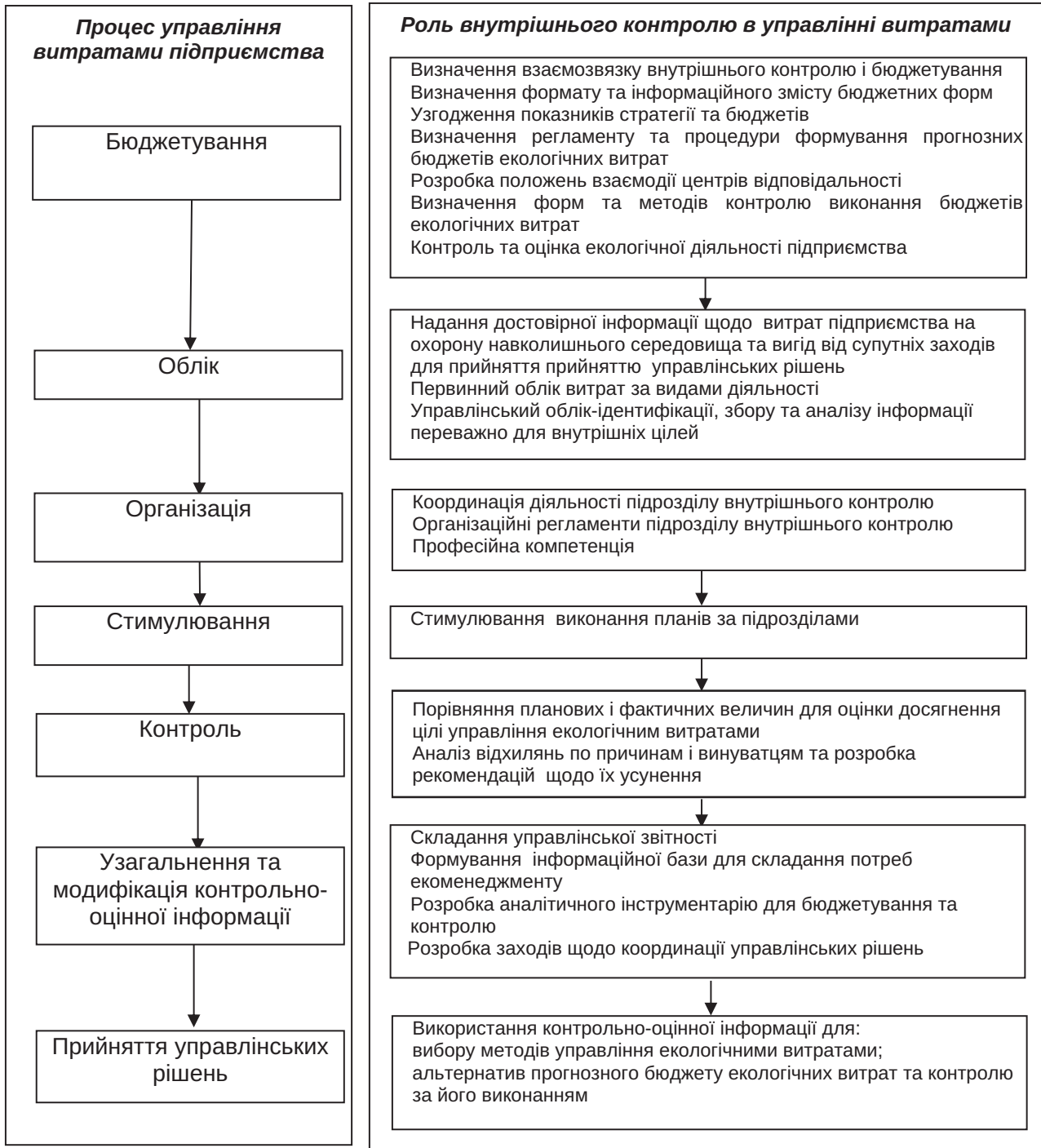

Рис. 1. Роль внутрішнього контролю в управлінні екологічними витратами підприємства

Джерело: розробка авторів

діяльності, структури підприємства, технологічного процесу виробництва та зберігання виробничих запасів і готової продукції, структури управління. Модель формування внутрішнього контролю залежить від цілей, які переслідує керівництво виробничого підприємства. Система внутрішнього контролю екологічних витрат повинна складатися з наступних елементів: контрольне середовище,

оцінка ризику, інформація і мережі, моніторинг, контрольні заходи (табл. 2).

Елемент «Контрольне середовище» є центральним в системі внутрішнього контролю екологічних витрат. Виходячи із стану контрольного середовища, в тій і або іншому ступеню виявляється решта елементів системи. Застосування і необхідність елементів системи внутрішнього контролю залежать від

Таблиця 2

Елементи внутрішнього контролю екологічних витрат підприємства виробничої сфери

Елемент внутрішнього контролю	Опис елемента внутрішнього контролю	Чинники, що надають дію на елемент і функціональні ознаки
Контрольне середовище	Дає загальну характеристику системі внутрішнього контролю, її політиці і процедурам	Чесність, компетентність, незалежне керівництво, філософія керівництва, організаційна структура, призначення відповідальності, кадрова політика
Оцінка ризику	Ідентифікація керівництвом екологічних ризиків	Ризики частіше за все можуть бути викликані змінами
Інформація і мережі	Методи, що використовуються для класифікації віддзеркалення операцій, ролей і обов'язків	Запис, обробка, узагальнення і надання операцій підприємства
Моніторинг	Процедури, необхідні для оцінки якості застосування системи внутрішнього контролю на постійній основі	Незалежні перевірки
Існуючі контрольні заходи (засоби контролю)	Політика і процедури, встановлені для гарантії того, що цілі керівництва досягнуті	Своєчасне надання звітів, обробка інформації, фізичні засоби контролю, розподіл обов'язків

Джерело: розробка авторів

розміру, організаційної структури, складності інформаційної обробки даних і стилю керівництва промисловим підприємством.

В якості пріоритетних напрямків організації внутрішнього контролю екологічних витрат виділено: класифікацію витрат за видами діяльності; контроль матеріальних витрат; контролю за видами діяльності; організацію та систему реалізації результатів контролю для прийняття управлінських рішень.

Організація внутрішнього контролю екологічних витрат в забезпеченні фінансової безпеки підприємств передбачає низку послідовних дій:

- контроль операцій на предмет їх законності, дотримання встановлених норм та правомірності екологічних витрат для досягнення цілей розвитку підприємства;

- контроль за дотриманням екологічних та соціальних норм, за раціональним та ощадливим використанням природних ресурсів з позицій забезпечення збереження природних ресурсів для суспільства та як сировини для підприємства;

- контроль документування операцій (перевірка правильності визнання, оцінки і документального оформлення витрат, активів та зобов'язань, а також повноти відображення операцій екологічних витрат у звітності);

- виявлення та оцінка впливу екологічних чинників на фінансові результати підприємства, а також визначення причинно-наслідкових факторів екологічних витрат;

- контроль ефективності (оцінка доходності діяльності, зіставлення вигоди з витратами екологічного характеру);

- надання достатньої та достовірної інформації щодо фактичного стану екологічних витрат для прийняття управлінських рішень та прогнозування потенційних витрат і вигід на майбутнє з позицій розробки заходів забезпечення фінансової безпеки;

- забезпечення своєчасного розрахунку та сплати екологічного податку з точки зору екологічних зобов'язань підприємства.

Об'єктами внутрішнього контролю є господарська діяльність підприємства та витрати пов'язані з екологічною діяльністю, а саме: екологічні зобов'язання:

- борг організації у грошовому вираженні перед державою за завдані збитки навколишньому природному середовищу;

- екологічні витрати – це всі витрати організації, які пов'язані зі здійсненням екологічної діяльності (витрати на охорону навколишнього природного середовища; витрати за забруднення навколишнього середовища за видами (визначеними ПКУ); витрати на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування; витрати на погашення екологічних зобов'язань, які виникають у підприємства в ході його діяльності; інші витрати на охорону навколишнього природного середовища) [10].

Об'єкти відображаються на різних носіях: законах, згідно з якими регулюють правові

аспекти, здійснюють господарську діяльність; внутрішньогосподарських нормах, нормативах, кошторисах, прогнозах, де передбачено витрати; обліковій інформації, де відображаються фактичні дані в системі бухгалтерських рахунків. Наприклад, застосування стандартів системи ISO 14000, дія яких поширюється на управління навколишнім середовищем, а також екологічного контролінгу має загальну мету забезпечити підприємства інструментарієм для ефективного управління навколишнім середовищем, які б могли скласти єдине ціле із загальною системою управління [11]. Це допоможе суб'єктам господарювання досягти як екологічних, так і економічних цілей.

Внутрішній контроль екологічних витрат базується на інтеграції підсистем екологічного менеджменту: бухгалтерського та управлінського обліку, аналізу, бюджетування, контролю і моніторингу. Для раціональної організації бухгалтерського обліку і контролю екологічних витрат слід виділити статті, що дадуть змогу отримати інформацію про витрати на екологічну результативність, безпеку споживачів, маркування продукції та послуг. Виділення даних статей повинне бути узгоджене з економічною природою конкретних витрат та критеріїв їх визнання, оскільки це необхідно для формування інформації по елементах із метою складання звітності [12].

При формуванні контрольної оцінки інформації для прийняття управлінських рішень необхідно враховувати особливості екологічних витрат, зокрема знижувати їх рівень недоцільно в зв'язку з тим, що це призведе до погіршення діяльності в природоохоронній сфері. Відповідно, контроль цих витрат покликаний не шукати шляхи до їх зниження, а визначити достатність вкладення засобів в охорону навколишнього середовища та життя і здоров'я працівників підприємств. Такий підхід надає змогу забезпечити альтернативність підходів у прийнятті управлінських рішень у сфері

природокористування і охорони довкілля та фінансової безпеки підприємства. Виконання наведених вище завдань контролю екологічних витрат сприятиме забезпеченню керівництва необхідною інформацією про діяльність у сфері впливу на навколишнє середовище.

Висновки. Система внутрішнього контролю екологічних витрат на підприємстві як складова управління має бути спрямована на формування необхідної інформації про екологічну діяльність для вирішення завдань в аспекті дотримання основних вимог до законного ведення господарської діяльності, правопорядку та збалансованості контрольних дій, що забезпечують досягнення поставлених їх цілей в екологічно сприятливому напрямку шляхом впливу на витрати й вигоди. Раціонально сформоване середовище контролю екологічних витрат надає можливість визначити об'єкти, методи контролю, процедури виявлення та оцінки впливу негативних зовнішніх і внутрішніх чинників на прийняття управлінських рішень щодо підвищення екологічної відповідальності та фінансової безпеки підприємств. Комплексний підхід до організації внутрішнього контролю як інструменту інформаційної підтримки управління екологічними витратами засновується на інтеграції його підсистем забезпечення (бухгалтерського та управлінського обліку, аналізу, бюджетування, контролю і моніторингу) та реалізації функцій (управлінської, інформаційної, захисної, координаційної, превентивної, діагностичної).

Впровадження науково-методичних рекомендацій щодо виокремлення об'єктів контролю та послідовності етапів організації внутрішнього контролю екологічних витрат за видами діяльності сприятиме задоволенню інформаційних потреб зацікавленим користувачам для прийняття рішень щодо екологічно безпечного розвитку та фінансової безпеки промислових підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. (2023, 02 січня). Євроінтеграція. URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закондавство України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2697-19>
3. Жук В. М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві. *Агроекологічний журнал*. 2012. № 2. С. 18–23.
4. Чижевська М. Б., Чернодубова Е. В., Сидоренко-Мельник Г. М., Куява Б. М. Аналіз факторів технологічного розвитку та забезпечення фінансово-економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах соціальної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.62>

5. Букало Н. Екологічні витрати, їх економічна природа та стан. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1. С. 128–137.
6. Совик М. І. Необхідність упровадження обліку екологічних витрат в умовах здійснення економічної діяльності згідно з концепцією сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19 (3). С. 61–64.
7. Савченко О. Ф. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування. *Економіка та держава*. 2015. № 5. С. 11–19.
8. Гриценко О.І. Екологічний облік: визначення перспектив та основних засад упровадження. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 678–683.
9. Голов С. Класифікація витрат і методи калькулювання собівартості в управлінському обліку. *Податкове планування*. 2006. № 2. С. 25–27.
10. Кондратюк О. М. Облік і аналіз екологічних витрат промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2008. 21 с.
11. ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування ISO. URL: <https://www.iso.org/ru/iso-14001-environmental-management.html>.
12. Костирко Л., Костирко Р., Середа О., Чернудубова Е. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах економіко-екологічних імператив. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 4 (39). С. 87–98.

REFERENCES:

1. Ofitsijnyj сайт Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy. (2023, 02 sichnia). Yevrointehratsiia [Official website of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. Eurointegration]. Available at: <https://mepr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>
2. Pro Osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku. Zakonodavstvo Ukrainy: veb-sajt [On the Basic Principles (strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030. Legislation of Ukraine: website]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2697-19>
3. Zhuk V. M. (2012). Ekolohichni aspekty bukhgalters'koho obliku v ahropromyslovomu vyrobnytstvi [Environmental aspects of accounting in agricultural production]. *Ahroekolohichnyj zhurnal*, vol. 2, pp. 18–23.
4. Chyzhevs'ka M.B., Chernodubova E.V., Sydorenko-Mel'nyk H.M., Kuiava B.M. (2024). Analiz faktoriv tekhnolohichnoho rozvytku ta zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky innovatsijno oriientovanoho pidpriemstva v umovakh sotsial'noi ekonomiky [Analysis of the factors of technological development and ensuring the financial and economic security of an innovatively oriented enterprise in the conditions of the social economy]. *Efektivna ekonomika*. vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.62>
5. Bukalo N. (2019). Ekolohichni vytraty, ikh ekonomichna pryroda ta stan [Ecological costs, their economic nature and condition]. *Ekonomichnyj chasopys Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 1, pp. 128–137.
6. Sovyk M. I. (2018). Neobkhdnist' uprovadzhennia obliku ekolohichnykh vytrat v umovakh zdijsnennia ekonomichnoi diial'nosti zghidno z kontseptsiieiu staloho rozvytku [The necessity of implementation of the environmental costs accounting according to sustainable development]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 19 (3), pp. 61–64.
7. Savchenko O. F. (2015). Ekolohichni vytraty: problemy prava, obliku ta opodatkovannia [Environmental costs: problems of law, accounting and taxation]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 11–19.
8. Hrytsenko O. I. (2016). Ekolohichnyj oblik: vyznachennia perspektyv ta osnovnykh zasad uprovadzhennia [Environmental accounting: identification of prospects and basic principles of the implementation]. *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 2, pp. 678–683.
9. Holov S. (2006). Klasyfikatsiia vytrat i metody kal'kuliuvannia sobivartosti v upravlins'komu obliku [Cost classification and costing methods in management accounting]. *Podatkove planuvannia*, vol. 2, pp. 25–27.
10. Kondratiuk O. M. (2008). Oblik i analiz ekolohichnykh vytrat promyslovykh pidpriemstv [Accounting and analysis of ecologic costs of industrial enterprises]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: 08.00.09 «Bukhgalters'kyj oblik, analiz ta audyt». Kyiv, 21 p.
11. DSTU ISO 14001:2015 Systemy ekolohichnoho upravlinnia. Vymohy ta nastanovy schodo zastosovuvannia ISO [SSU ISO 14001:2015 Environmental management systems. Requirements and guidelines for use ISO]. Available at: <https://www.iso.org/ru/iso-14001-environmental-management.html>.
12. Kostyrko L., Kostyrko R., Sereda O., Chernodubova E. (2021). Finansove zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv v umovakh ekonomiko-ekolohichnykh imperatyv [Financial support of sustainable development of enterprises in the conditions of economic and ecological imperatives]. *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii i praktyky*, vol. 4 (39), pp. 87–98.